

ZHRNUTIE – VYBRANÉ OTÁZKY

NÁRODNÝ VÝSKUM DROG V EURÓPE

Úvod

Výskum týkajúci sa drog má zásadný význam pre pochopenie európskej drogovej problematiky. Tento výskum Európe umožňuje, aby sa poučila z minulosti, a to formou určenia historických spôsobov užívania drog a skúmaním cyklov a odchýlok v užívaní jednotlivých látok. Zlepšuje informovanosť Európy a sledovanie súčasnej situácie. Prináša prieskumy a údaje o rozsahu a miere drogovej problematiky a zároveň skúma vznikajúce trendy a nové formy užívania drog. Výskum pomáha Európe pripraviť sa do budúcnosti, pretože sa zameriava na praktické problémy, akými sú pridelenie financií, osvedčené postupy a uplatňovanie novátorských prístupov pri riešení problémov súvisiacich s užívaním drog.

V súčasnosti sa európska protidrogová politika stále viac zakladá na dôkazoch. Znamená to, že vychádza z vedeckého výskumu a jeho záverov a že výskum zohráva úlohu pri vymedzovaní politických priorít, osvedčených postupov a možností. Mapovanie výskumu týkajúceho sa drog v Európe je stále výzvou. Práve tak, ako užívanie drog prekračuje hranice jednotlivých vrstiev spoločnosti, aj výskum týkajúci sa drog zahŕňa veľa disciplín, napríklad verejné zdravie, psychiatriu a psychológiu, sociológiu, medicínu, právo, kriminológiu, politické vedy a ekonómiu, pričom výskum nezákonných drog si často vymieňa poznatky s výskumom zákonných látok (napr. alkoholu, tabaku či liekov na lekársky predpis) a zdieľa všeobecnejšie koncepcie závislosti a nutkavého správania. Výskumné projekty týkajúce sa užívania drog používajú rozmanité metodologické prístupy a zahŕňajú veľa zúčastnených strán. Podobne sa rôzni aj financovanie výskumu v Európe z hľadiska pravidelnosti a rozpočtových cyklov, štátneho, miestneho či medzinárodného zamerania, uprednostňovania výskumných cieľov a väčšieho počtu zdrojov finančnej podpory. Okrem tejto všeobecnej rôznorodosti existujú aj vnútroštátne, miestne a regionálne odchýlky: výskum týkajúci sa drog nie je rozdelený rovnomerne a dostupný vo všetkých členských štátoch EÚ.

Vybrané otázky agentúry EMCDDA o výskume drog v Európe poskytuje prehľad o rámci, v ktorom sa uvedený výskum uskutočňuje v jednotlivých európskych štátoch. Zameriava sa na úlohu výskumu týkajúceho sa drog na vnútroštátnej úrovni, koordináciu a financovanie, štruktúry výskumu a šírenia poznatkov, ako aj na rozsiahle aktuálne projekty. V porovnaní s predbežným faktografickým štúdiom dostupných informácií z roku 1996 zaznamenal výskum pokrok, hoci stále pociťuje určité obmedzenia a medzery ukazujúce smer vývoja v tejto oblasti. Vybranú otázku dopĺňa webová stránka obsahujúca podrobnejšie správy o informáciách zhromaždených z jednotlivých štátov, ktorá je dostupná na adrese: <http://www.emcdda.europa.eu/themes/research>.

Metodika správy

Agentúra EMCDDA v roku 2007 požiadala národné kontaktné miesta siete Reitox v 27 členských štátoch, Chorvátsku, Nórsku a Turecku, aby pripravili správu o výskume drog vo svojej krajine. Odozva prišla z 25 členských štátov, Chorvátska a Nórska. Požiadavka na poskytnutie informácií zahŕňala:

- prehľad štruktúr výskumu týkajúceho sa drog a príslušných politik v jednotlivých štátoch;
- stručný prehľad súčasného výskumu týkajúceho sa drog v jednotlivých členských štátoch;
- popis vnútroštátnych štruktúr a prístupov v oblasti zberu a šírenia informácií o výsledkoch výskumu týkajúceho sa drog.

Do vypracovania správy bol zahrnutý aplikovaný aj základný výskum. Správa nezahŕňala výskum súvisiaci s oblasťou znižovania ponuky (t. j. otázky kriminológie, policajného dohľadu, presadzovania a zachytávania), pretože mnohé kontaktné miesta v členských štátoch obmedzili dostupnosť informácií v uvedenej oblasti.

Správy kontaktných miest siete Reitox umožnili monitorovaciemu centru zostaviť prehľad o súčasnom výskume týkajúcom sa drog v Európe a uplatniť predbežný rámec kategórií na klasifikáciu i) účastníkov výskumu v Európe, ii) širokých tém a predmetov korpusu výskumu podľa správ, ktoré boli centru predložené a iii) dostupných kanálov šírenia informácií. Správy boli porovnané so správou z roku 1996, kedy sa agentúra EMCDDA prvýkrát podieľala na vypracovaní predbežného prehľadu o výskume týkajúcom sa drog v 15 členských štátoch s názvom Iniciatívy v oblasti výskumu týkajúceho sa drog v Európskej únii.

Prvé výsledky

- Výskum týkajúci sa drog bol síce už v roku 1996 predstavený ako téma verejného záujmu, dôraz na túto oblasť je však v súčasnosti oficiálnou prioritou členských štátov. Výskum sa odvtedy stal súčasťou oficiálnych politických usmernení mnohých členských štátov EÚ. V súčasnosti sa o výskume konkrétne zmieňujú dokumenty týkajúce sa národných drogových politík v 20 z 27 štátov poskytujúcich správy.
- Prehľad nedávnej histórie výskumu týkajúceho sa drog v EÚ prináša dôkazy o tzv. fázovaní. Zreteľne sa prejavuje sklon k úzkemu spojeniu počítačových priorít v oblasti výskumu týkajúceho sa drog s potrebou odhadnúť rozsah užívania drog na vnútroštátnej a regionálnej úrovni s cieľom lepšie naplánovať zásahy a politiky. V druhej fáze sa dôraz posúva smerom k aplikovanému výskumu, najmä pokiaľ ide o hodnotenie potrieb a ocenenie zásahov a politík (napríklad liečebné prístupy a preventívne zásahy). V tejto fáze dopĺňa kvantitatívne epidemiologické štúdie rozširujúci kvalitatívny výskum zameraný na užívateľov a formy užívania drog. Napokon sa (v niektorých štátoch) inovatívny biomedicínsky výskum s intenzívnym využitím zdrojov presúva do oblasti účinkov drog a náchylnosti na ich užívanie.
- V členských štátoch sa výskumom týkajúcim sa drog zaoberá veľa inštitúcií. Patria k nim univerzity, inštitúty verejného zdravia, špecializované výskumné centrá, mimovládne organizácie a farmaceutický priemysel. Členské štáty, ktoré poskytli správy, uviedli spolu viac ako 70 hlavných výskumných štruktúr. Existujú štyri typy týchto štruktúr: i) akademické centrá (vrátane univerzít a univerzitných výskumných stredísk); ii) verejné výskumné centrá a inštitúcie; iii) súkromné výskumné centrá a inštitúcie (vrátane nadácií a farmaceutického priemyslu) a iv) inštitúcie, ktoré pôsobia v národných kontaktných miestach siete Reitox.
- Podmienkou trvalého, súhrnného a veľmi kvalitného výskumu je fungujúca koordinácia medzi výskumníkmi, výskumnými centrami a oblasťami. Štúdia agentúry EMCDDA z roku 1996 zameraná na výskum týkajúci sa drog poukázala na vážne koordinačné nedostatky a tento problém dodnes zostáva zásadným štruktúrnym problémom vo väčšine štátov. Existenciu medziodborových národných výskumných trvalo financovaných sietí uviedlo len niekoľko štátov.
- Hlavným zdrojom financovania výskumu týkajúceho sa drog sú vlády, pričom sa uprednostňuje výskum podporujúci politiku založenú na dôkazoch v príslušnom štáte. Vlády môžu poskytovať základné financovanie niektorým univerzitám a výskumným inštitútom, aj keď financie sú väčšinou dostupné prostredníctvom výberových konaní na podávanie návrhov alebo zmlúv na špecificky zadávaný výskum. Kanály a zdroje financovania zahŕňajú národné protidrogové koordinačné orgány, národné kontaktné miesta alebo osobitné vládne výskumné programy v oblasti drog. Ďalšie finančné zdroje zahŕňajú verejne financované nadácie, sponzorské nadácie a súkromné inštitúcie (napríklad farmaceutické spoločnosti a mimovládne organizácie).
- Zložitou sa ukázala otázka kvantifikácie a popisu výdavkov na výskum týkajúci sa drog v jednotlivých štátoch. Len šesť členských štátov (Česká republika, Írsko, Španielsko, Francúzsko, Maďarsko a Portugalsko), konkrétne niektoré zo štátov s centralizovanejšími vnútroštátnymi koordinačnými mechanizmami, dokázalo poskytnúť podrobnejšie údaje o pridelení financií na výskum týkajúci sa drog. Niektoré členské štáty boli schopné poskytnúť len informácie o financiách pre hlavné výskumné projekty (Nemecko, Luxembursko, Malta, Poľsko a Slovensko) alebo hlavných zdrojoch financovania výskumu (Fínsko, Spojené kráľovstvo). Vo väčšine štátov, ktoré predložili správy, neboli k dispozícii žiadne informácie o financovaní výskumu týkajúceho sa drog. Bolo by teda žiaduce podrobnejšie preskúmať verejné výdavky a ich vplyv na výskum, ako aj dosah výskumu týkajúceho sa drog a jeho možných finančných výhod.
- V štátoch podieľajúcich sa na vypracovaní správ existuje diverzifikovaná infraštruktúra na šírenie informácií o výsledkoch výskumu. Zahŕňa viacero vedeckých aj nevedeckých časopisov, bulletinov a odborných časopisov, samotné národné kontaktné miesta, knižnice a dokumentačné strediská, výročné

správy jednotlivých členských štátov, tematické webové stránky, odborné a vedecké konferencie a tlačové konferencie.

- Časopisy predstavujú prirodzenú platformu na sprostredkovanie výsledkov výskumu. V roku 2007 vychádzalo 27 vedeckých časopisov špecializovaných na výskum týkajúci sa drog, čo je dvojnásobok v porovnaní so stavom v roku 1996. Tieto časopisy sa väčšinou vydávajú v úradných jazykoch príslušných krajín. Posúdenie spoločných tém výskumu vychádzalo z korpusu časopiseckých článkov: z 288 klasifikovaných článkov sa 65 týkalo výskumu prevalencie, výskytu a spôsobov užívania drog, 81 výskumu odoziev na drogovú situáciu, 51 skúmania určujúcich faktorov užívania drog a rizikových či ochranných činiteľov, 29 výskumu následkov užívania a zneužívania drog a 62 výskumu mechanizmov a účinkov drog.

Závery

- Všeobecne sa výskum drog v Európe v porovnaní so situáciou v roku 1996 zásadne zlepšil. Väčšina štátov uvádza relatívne stabilnú štruktúru podpory a financovania na vnútroštátnej úrovni, aj keď sú medzi nimi zásadné rozdiely a prejavili sa obavy v súvislosti s dostupnosťou a udržateľnosťou financií. K oblastiam, ktoré zaznamenali najmarkantnejší rast výskumného úsilia, patria: prevalencia, výskyt a spôsoby užívania (v tejto oblasti sa nedávno dokončili alebo sa ešte realizujú projekty vo všetkých štátoch), hodnotenie zásahov (najmä liečby, prevencie a drogových politík a stratégií) a ekonomické aspekty.
- Národné kontaktné miesta v súčasnosti oznamujú údaje agentúre EMCDDA prostredníctvom nástrojov a metód, ktoré podporujú porovnateľnosť a spoľahlivosť údajov. Veľa európskych štátov pravidelne vypracúva porovnávacie štúdie s inými členskými štátmi, napríklad prieskum v školách o užívaní alkoholu a iných drog (ESPAD) Okrem toho sa rozvinuli a sprístupnili nové kanály (najmä tie, ktoré sa opierajú o internet) na sprostredkovanie informácií a zjednodušenie, zrýchlenie a zlepšenie dostupnosti výsledkov výskumu pre širokú verejnosť.
- Súvislosť medzi výsledkami výskumu a tvorbou politík sa hodnotí ťažko. Existuje zhoda medzi štátmi, že nie je možné nájsť žiadny priamy vzťah. Prevažná väčšina dospela k záveru, že výskum istotne ovplyvňuje prijímanie rozhodnutí, minimálne do určitej miery. Správy naznačujú, že výskum konkrétne zadaný politikmi má väčšiu šancu na to, aby bol zohľadnený pri rozhodovaní. Okrem toho v jednotlivých štátoch existuje veľké množstvo príkladov priamych politických akcií založených na aplikovanom výskume.
- Aj keď sa dosiahli úspechy, naďalej existujú zásadné obmedzenia a informačné medzery. Objavili sa nové problémy vyplývajúce z potreby zhodnotiť zásahy, návrhy politík a ich uplatnenie. Medziodborový výskum je síce bežnou záležitosťou, je však potrebné zlepšiť koordináciu snáh výskumných pracovníkov zaoberajúcich sa rôznymi oblasťami. Zdroje a cykly financovania sú naďalej roztrieštené. Vo väčšine krajín je neuspokojivé odborné univerzitné vzdelávanie a výskum, čo ohrozuje prijímanie mladých výskumných pracovníkov do tejto oblasti. Finančné prostriedky vyčlenené na rozsiahle projekty týkajúce sa výskumu drog, napríklad všeobecné prieskumy medzi obyvateľmi či rovnako dôležitý základný výskum, stále nestačia.
- Napokon je potrebné vynaložiť väčšie úsilie na podporu koordinácie a dostupnosti informácií z tejto oblasti a na mapovanie a hodnotenie veľkého objemu informácií dostupných pre výskumníkov napríklad na internete. Výskumné prostredie sa v Európe neustále mení, takže všeobecné stručné prehľady stavu výskumu týkajúceho sa drog v jednotlivých štátoch si zachovávajú význam pri vymedzovaní priorit, hodnotení výkonu jednotlivých štátov a podpore drogovej politiky založenej na dôkazoch.

V časti Vybrané otázky sa každoročne zverejňujú tri podrobnejšie prehľady o určitých témach, ktoré sa opierajú o informácie poskytnuté agentúre EMCDDA členskými štátmi EÚ, kandidátskymi krajinami a Nórskom (Nórsko spolupracuje s agentúrou EMCDDA od roku 2001) v rámci predkladania národných správ.

Všetky Vybrané otázky (v anglickom jazyku) a prehľady (v 23 jazykoch) sú dostupné na webovej stránke agentúry EMCDDA na adrese:

<http://www.emcdda.europa.eu/publications/selected-issues>